

Список використаних джерел:

1. Захарченко П.П. Історія держави і права України : підручник / П.П. Захарченко. – К. : Атіка, 2005. – 542 с.
2. Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали : в 5 т. / Кер. роботи і відп. ред. О.Ю. Карпенко. – Т. 1. – Івано-Франківськ, 2001. – 336 с.
3. Патола Н.Б. Директорія УНР: спроба земельної реформи (1919 р.) / Н.Б. Патола // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. – Т. II. – 2003. – С. 191–197.
4. Правова система ЗУНР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/article1/uv162.html>
5. Сидор В.Д. Історико-правові передумови формування вітчизняного земельного законодавства / В.Д. Сидор // Електронна бібліотека науково-освітньої, фінансової і художньої літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://book.net/index.php?parameter&bid=18840&chapter=1>
6. Тимченко Р. Земельна реформа ЗУНР (ЗОУНР) 1919 р. / Р. Тимченко. – Український історичний збірник. – Вип. 15. – 2012. – С.105–118.
7. Ухач В.З. Земельне законодавство ЗУНР, УНР та Української держави: порівняльний аналіз / В.З. Ухач // Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lex-line.com.ua/?language=us&go=full_article&id=324
8. Чубатий М. Державний лад Західної області Української Народної Республіки / М. Чубатий. – Львів, 1921. – 37 с.

ПИВОВАР І. В.,

аспірант кафедри теорії та історії
держави і права

(Інститут політології та права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова)

УДК 347.962.2(477)

ЗВІЛЬНЕННЯ СУДДІ З ПОСАДИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Статтю присвячено нормативному закріпленню звільнення судді з посади в Україні. Наводиться перелік процедур звільнення судді з посади. Висвітлено авторську позицію щодо звільнення судді з посади. Зокрема, пропонується додатково передбачити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» такі підстави звільнення судді із займаної посади: 1) в разі ліквідації або реорганізації суду, якщо суддя не згоден на переведення в інший суд; 2) систематичне або грубе порушення Кодексу професійної етики суддів; 3) невідповідність рівня професійних знань судді займаній посаді. Робиться висновок, що запровадження цього переліку звільнення судді з посади сприятиме підвищенню авторитету й незалежної судової влади в цілому.

Ключові слова: Верховна Рада України, Вища рада юстиції, Конституційний Суд України, Президент України, суддя.

Статья посвящена нормативному закреплению освобождения судьи от должности в Украине. Приводится перечень процедур освобождения судьи от должности. Освещена авторская позиция относительно увольнения судьи с должности. В частности, предлагается дополнительно предусмотреть в Законе Украины «О судоустройстве и статусе судей» такие основания освобождения судьи от занимаемой должности: 1) в случае ликвидации или реорганизации суда, если судья не согласен на перевод в другой суд; 2) систематическое или грубое нарушение Кодекса профессиональной этики судей; 3) несоответствие уровня профессиональных знаний судьи занимаемой должности. Делается вывод, что введение этого перечня освобождения судьи от должности будет способствовать повышению авторитета и независимой судебной власти в целом.

Ключевые слова: Верховная Рада Украины, Высший совет юстиции, Конституционный Суд Украины, Президент Украины, судья.

The article is devoted to the statutory dismissal of judges in Ukraine. A list of procedures for removal from office. Highlights the author's position regarding the removal of a judge. Particular proposed additional provisions in the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» are grounds for removal from his post: 1) in case of liquidation or reorganization of the court, if the judge does not agree to transfer to another court; 2) systematic or gross violations of the Code of Judicial Ethics; 3) a level of professional knowledge judge position. It is concluded that the introduction of a list of removal of a judge will increase the credibility and independence of the judiciary as a whole.

Key words: *Verkhovna Rada of Ukraine, the High Council of Justice, Constitutional Court of Ukraine, President of Ukraine, judge.*

Вступ. Сьогодні в Україні немає єдиного закону, який регламентував би процедуру звільнення суддів із посади. Окремі положення Законів України «Про Вищу раду юстиції» (ст. 31), «Про Конституційний Суд України» (ст. 23), «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 100) закріплюють лише деякі процедурні моменти чи етапи припинення суддівських повноважень. З огляду на це є об'єктивна необхідність дослідження проблематики звільнення судді з посади за українським законодавством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звільненням судді з посади в Україні займалися такі вчені: В.М. Кампо, Б.В. Малишев, Л.М. Москвич, С.В. Прилуцький, Л.С. Виноградова, Н.М. Шульгач.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження звільнення судді з посади в Україні як у судах загальної юрисдикції, у спеціалізованих судах, так і в Конституційному Суді України.

Результати дослідження. У Конституції України міститься положення щодо звільнення судді з посади. Відповідно до п. 5 ст. 126 Конституції України передбачається вичерпний перелік підстав звільнення судді з посади в судах загальної юрисдикції. До таких підстав належать:

- 1) закінчення строку, на який його обрано чи призначено;
- 2) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
- 3) неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 4) порушення суддею вимог щодо несумісності;
- 5) порушення суддею присяги;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- 7) припинення його громадянства;
- 8) визнання його безвісти відсутнім або оголошення померлим;
- 9) подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням;
- 10) смерть судді [1, с. 36].

У Розділі VII Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2, с. 86], який був прийнятий 7 липня 2010 року, деталізується перелік звільнення судді з посади, що передбачений у Конституції України.

Розглянемо підстави звільнення судді з посади більш детально.

Першою підставою є *звільнення судді з посади в разі закінчення строку, на який його призначено*. Перше призначення на посаду професійного судді строком на 5 років здійснюється Президентом України. Підставою звільнення судді з посади є закінчення строку, на який його призначено. У випадку, якщо вчасно не винесено рішення про звільнення судді, він не має права виконувати свої повноваження з наступного дня після закінчення строку, на який його було призначено. Слід зазначити, що закінчення строку, на який обрано чи призначено суддю, стосується лише суддів Конституційного Суду та суддів, які вперше призначаються на посаду. Решта суддів обіймає посади безстроково, проте відповідно до ст. 126 Конституції України вони повинні бути звільнені після досягнення шістдесяти п'яти років.

Відповідно до ст. 102 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» підставою припинення суддею своїх повноважень є *досягнення ним шістдесятип'ятирічного віку*, що є граничним віком для зайняття відповідної посади. Суддя звільняється з посади наступного дня після досягнення ним шістдесятип'ятирічного віку. Вища кваліфікаційна комісія суддів України не пізніше, ніж за місяць до цього дня, повинна повідомити Вищу раду юстиції про наявність такої підстави для звільнення судді. Не пізніше, ніж за 15 днів до досягнення суддею граничного віку перебування на посаді, Вища рада юстиції вносить подання про звільнення судді до Верховної Ради України або Президента України (залежно від того, яким суб'єктом було обрано чи призначено суддю на посаду). У будь-якому випадку суддя не має права здійснювати свої повноваження з наступного дня після досягнення зазначеного віку.

Звільнення судді з посади за станом здоров'я детально регламентується ст. 103 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», підставою для чого слугує медичний висновок, що надається медичною комісією, утвореною спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я, або за рішенням суду, яке набрало законної сили, про визнання судді обмежено дієздатним або недієздатним.

Визнавши, що стан здоров'я не дає змоги судді протягом тривалого часу або постійно здійснювати свої повноваження, Вища рада юстиції вносить подання про звільнення судді до органу, який його обрав або призначив. Звільнення в такому випадку буде законним лише тоді, якщо суддя не у змозі здійснювати свої повноваження постійно або протягом тривалого часу. Поняття «тривалий час» є певним чином оціночним і не визначається базовим законом. У цьому разі можна звернутися до трудового законодавства. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 40 КЗпП України підставою розірвання трудового договору є нез'явлення працівника на роботу протягом понад 4 місяці підряд внаслідок тимчасової непрацездатності без урахування відпустки у зв'язку з вагітністю й пологами, якщо законодавством не встановлено більш тривалий строк збереження місця роботи (посади) за певного захворювання [3, с. 6].

Відповідно до ст. 104 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя звільняється з посади в разі *порушення ним вимог щодо несумісності* за поданням Вищої ради юстиції, яке вноситься до органу, який обрав або призначив суддю, в порядку, встановленому Законом України «Про Вищу раду юстиції».

Професійні судді не можуть належати до політичних партій чи профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької і творчої. За порушення цих вимог суддя звільняється з посади за поданням Вищої ради юстиції, яке вноситься до органу, який обрав або призначив на посаду суддю.

Ще однією підставою звільнення судді з посади є *порушення присяги*. Особа, вперше призначена на посаду судді, набуває повноважень судді після складення присяги судді такого змісту: «Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно та справедливо здійснювати правосуддя, підкоряючись лише закону та керуючись принципом верховенства права, чесно і сумлінно виконувати обов'язки судді, дотримуватися морально-етичних принципів поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді та принижують авторитет судової влади».

Суддя складає присягу під час урочистої церемонії у присутності Президента України. Текст присяги підписується суддею і зберігається в його особовій справі.

Ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає *звільнення судді у зв'язку з обвинувальним вироком суду щодо нього*. Суд, який ухвалив цей вирок, негайно повідомляє про це Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, яка у свою чергу інформує про це Вищу раду юстиції, яка і вносить подання про звільнення судді з посади. Внаслідок звільнення за вказаною підставою суддя втрачає передбачені законом гарантії незалежності й недоторканності, право на грошове та інше забезпечення.

Законодавчо визначеною підставою припинення повноважень судді є *визнання його безвісти відсутнім або оголошення померлим*, що здійснюється в порядку цивільного судочинства. Після набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісти відсутнім або оголошення його померлим суд, що ухвалив дане рішення, повідомляє про це Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, яка надсилає відповідні відомості до Вищої ради юстиції. Вища рада юстиції вносить подання про звільнення такого судді органу чи особі, яка його обрала чи призначила. Поява судді, якого було визнано безвісти відсутнім або оголошено померлим, є підставою для скасування даного рішення про його звільнення.

Відповідно до ст. 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя звільняється з посади за поданням Вищої ради юстиції в разі *припинення його громадянства* відповідно до Закону України «Про громадянство України». У Законі України «Про громадянство України» [4, с. 2] у ст. 17 визначено конкретний перелік підстав припинення громадянства:

- внаслідок виходу з громадянства України;
- внаслідок втрати громадянства;
- за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Суддя з моменту припинення його громадянства не може здійснювати свої повноваження.

Особливою підставою для припинення повноважень судді є *вихід його у відставку*. Згідно з ч. 1 ст. 109 Закону суддя, який має стаж роботи на посаді судді не менше 20 років, має право подати заяву про відставку. Також суддя має право в будь-який час перебування на посаді незалежно від мотивів подати заяву про звільнення з посади за власним бажанням.

Заява про відставку та заява про звільнення з посади за власним бажанням подається суддею безпосередньо до Вищої ради юстиції, яка протягом одного місяця з дня надходження відповідної заяви вносить до органу, який обрав або призначив суддю, подання про звільнення судді з посади. У разі звільнення судді з посади в результаті внесення такого подання Вища рада юстиції повідомляє про це Вищу кваліфікаційну комісію суддів України. Суддя продовжує здійснювати свої повноваження до прийняття рішення про його звільнення. За суддею, звільненим за його заявою про відставку, зберігається звання судді та гарантії недоторканності, встановлені для судді до його виходу у відставку.

Ст. 110 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлює наступні вимоги до подання:

- дата внесення подання;
- прізвища, ім'я й по батькові судді;
- рік народження судді;
- відомості про перебування на даній посаді судді;
- назва суду;
- підстава внесення подання про звільнення;
- фактичні обставини (в разі внесення подання про звільнення за особливих обставин, визначених Законом України «Про Вищу раду юстиції»).

Порядок розгляду питання та прийняття Верховною Радою України рішення про звільнення з посади судді, обраного безстроково, встановлюється Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Регламентом Верховної Ради України. Питання про звільнення з посади судді, обраного безстроково, розглядається на пленарному засіданні Верховної Ради України без висновку комітетів Верховної Ради України та будь-яких перевірок. Розгляд питання про звільнення з посади судді, обраного безстроково, на пленарному засіданні Верховної Ради України починається з доповіді Голови Вищої ради юстиції або члена Вищої ради юстиції, який діє за його дорученням. Рішення про звільнення з посади судді приймається більшістю від конституційного складу Верховної Ради України та оформлюється постановою Верховної Ради України. У разі неохочення кількості голосів народних депутатів України щодо звільнення з посади судді, обраного безстроково, проводиться повторне голосування. Повноваження судді припиняється з дня набрання чинності постановою Верховної Ради України.

Останньою підставою припинення повноважень судді, яка не залежить від волі сторін трудових відносин, є *смерть судді*. Голова суду, в якому ця особа обіймає посаду, має повідомити Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про цю подію. До повідомлення в обов'язковому порядку додаються документи, що свідчать про наявність підстави для припинення повноважень судді (зокрема, свідоцтво про смерть).

Що ж стосується юридичних фактів-дій, то вони здебільшого залежать від волі саме судді як працівника. Так, згідно з ч. 2 ст. 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя має право в будь-який час перебування на посаді незалежно від мотивів подати заяву про звільнення з посади за власним бажанням безпосередньо до Вищої ради юстиції. Протягом місяця з дня її подання Вища рада юстиції вносить подання про звільнення судді з посади до органу, який обрав або призначив суддю. При цьому суддя зобов'язаний виконувати свої повноваження до прийняття рішення про його звільнення.

Суддя, який був призначений на посаду судді вперше Президентом України, звільняється ним же, про що видається відповідне розпорядження. Розгляд питання про звільнення судді, який був обраний на посаду безстроково, належить до компетенції Верховної Ради України.

Підстави звільнення суддів Конституційного Суду України передбачені у ст. 23 Закону України «Про Конституційний Суд України» [5, с. 4]. До таких підстав належать:

- закінчення строку призначення;
- досягнення суддею шістдесятип'ятирічного віку;
- неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- порушення суддею вимог щодо несумісності;
- порушення суддею присяги;
- набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- припинення його громадянства;
- визнання його безвісти відсутнім або оголошення його померлим;
- подання суддею заяву про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням;
- смерть судді.

Таким чином, підстави звільнення судді Конституційного Суду України з посади є такими ж, як підстави звільнення судді суду загальної юрисдикції.

Відповідно до ст. 148 Конституції України Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по 6 суддів Конституційного Суду України. До компетенції цих суб'єктів належить і винесення рішення про звільнення судді, якого вони призначили або обрали.

Відповідно до ст. 131 Конституції України до завдань Вищої ради юстиції належать наступні:

- внесення подання про призначення суддів на посади або про звільнення їх із посад;
- прийняття рішення щодо порушення судьями і прокурорами вимог щодо несумісності;
- здійснення дисциплінарного провадження щодо суддів Верховного Суду України і суддів вищих спеціалізованих судів та розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів апеляційних і місцевих судів, а також прокурорів.

До Вищої ради юстиції із пропозицією про прийняття подання про звільнення судді з посади можуть звернутися Вища кваліфікаційна комісія суддів України або член Вищої ради юстиції.

Вища рада юстиції за пропозицією Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або за власною ініціативою вносить подання про звільнення судді з посади до органу, який його призначив або обрав.

Рішення щодо пропозицій про звільнення суддів за обставин, зазначених у ст. 126 Конституції України, приймається на засіданні Вищої ради юстиції більшістю голосів її членів, які брали участь у засіданні. У разі звернення судді із заявою про звільнення з посади за власним бажанням Вища рада юстиції вносить подання про звільнення судді з посади до органу, який його призначив або обрав, після попереднього з'ясування дійсного волевиявлення судді та відсутності стороннього впливу на нього або примусу.

Ми вважаємо, що потрібно передбачити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» додаткові підстави звільнення судді із займаної посади: 1) в разі скасування або реорганізації суду, якщо суддя не згоден на переведення до іншого суду; 2) систематичне або грубе порушення Кодексу професійної етики суддів; 3) невідповідність рівня професійних знань судді займаній посаді. Вважаємо, що запровадження цього переліку звільнення судді з посади сприятиме підвищенню авторитету й незалежності судової влади в Україні.

Висновки. Отже, звільнення судді з посади може відбуватися на загальних підставах, характерних для всіх категорій працівників (припинення строку призначення чи обрання, за власним бажанням, неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я, у разі смерті), спеціальних підставах, пов'язаних з особливим здійсненням судьями своїх повноважень (порушення присяги, набрання законної сили обвинувальним вироком суду), а також за особливими вимогами (досягнення 65-річного віку).

При цьому щодо всіх суддів (окрім суддів Конституційного Суду України) суб'єктом, який вносить подання про звільнення, є Вища рада юстиції.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про судоустрій України» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27-28. – Ст. 180.
3. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про затвердження Кодексу законів про працю Української РСР» // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
4. Закон України «Про громадянство України» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
5. Закон України «Про Конституційний Суд України» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272.

ПОЛЯНСЬКА В. І.,

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
(Навчально-науковий інститут
права Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)

УДК 349.42

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Розкрито стан державної підтримки особистих селянських господарств в Україні на регіональному рівні на прикладі Дніпропетровської області. Здійснено аналіз чинних регіональних програм підтримки господарств селян та визначено напрямки державної політики щодо покращення стану підтримки цих господарств на регіональному рівні.

Ключові слова: *особисте селянське господарство, державна підтримка, регіональна програма підтримки, земельна реформа, особисті підсобні господарства.*

Рассмотрено состояние государственной поддержки личных крестьянских хозяйств в Украине на региональном уровне на примере Днепропетровской области. Осуществлен анализ действующих региональных программ поддержки хозяйств крестьян и определены направления государственной политики по улучшению состояния поддержки этих хозяйств на региональном уровне.

Ключевые слова: *личное крестьянское хозяйство, государственная поддержка, региональная программа поддержки, земельная реформа, личные подсобные хозяйства.*

